

the first two years of life. The first year of life is the most critical period for the development of the brain.

The second year of life is the most critical period for the development of the brain.

The third year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fourth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fifth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The sixth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The seventh year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eighth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The ninth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The tenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eleventh year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twelfth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The thirteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fourteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fifteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The sixteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The seventeenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eighteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The nineteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twentieth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-first year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-second year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-third year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-fourth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-fifth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-sixth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-seventh year of life is the most critical period for the development of the brain.

IVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV
Bozkırda Bir Kral Lear

- © Önsöz: Victor Terras, “Turgenyev’s Aesthetic and Western Realism”,
Comparative Literature; Jan 1, 1970, 22.
- © Sonsöz: Stanley W. Page, “Lenin, Turgenyev, and the Russian
Landed Gentry”, *Canadian Slavonic Papers*; Dec 1, 1976; 18, 4.
Sonsözün hakları Taylor & Francis Group’tan alınmıştır.

İletişim Yayınları 2872 • İletişim Klasikleri 134
ISBN-13: 978-975-05-2846-0 • ISBN-13: 978-975-05-2553-7 (Tk. No.)
© 2020 İletişim Yayıncılık A.Ş. / I. BASIM
1. Baskı 2020, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYANLAR Barış Özkul, Güneş Akkor
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Konstantin Korovin, “Kıyıda Kamp Ateşi”, 1903
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Naci Ozansoy, Nebiye Çavuş
BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46
CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV

Bozkırda Bir Kral Lear

ÖYKÜLER • CİLT 3

RUSÇADAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

VICTOR TERRAS'IN ÖNSÖZÜ
VE STANLEY W. PAGE'İN SONSÖZÜYLE

IVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV 28 Ekim 1818'de, Rusya'nın Oryol şehrinde doğdu. 1833 yılında Moskova Üniversitesi'ne girdi. Ertesi yıl babasını kaybetti ve kaydını St. Petersburg Üniversitesi'ne aldırdı. 1838-1841 yılları arasında Berlin Üniversitesi'nde öğrenim gördüğü dönemde birçok araştırmacı, filozof ve edebiyatçıyla arkadaş oldu. 1842 yılında gayrimişru bir çocuğu olan Turgenyev, aynı yıl yüksek lisans tezini tamamladıysa da üniversitede bir kürsü edinemedi. Ertesi sene İçişleri Bakanlığı'nda işe başladı, "Paraşa" adlı şiiri yazdı ve bu sayede Belinski gibi edebiyatçılarla tanışıp, edebiyat çevrelerine girmeye başladı. 1844'te ilk öyküsü "Andrey Kolosov" yayımlandı. Ertesi yıl bakanlıktaki görevinden istifa etti. "Hor ve Kaliniç" adlı öyküsü 1847 yılında *Sovremennik*'te (Çağdaş) yayımlandı. 1850'de annesini kaybetti, *Gereksiz Bir Adamın Güncesi* ve *Köyde Bir Ay* eserlerini kaleme aldı. 16 Nisan 1850'de Gogol'ün ölümü üzerine yazdığı bir yazıdan sonra aynı yıl yayımlanan *Avcının Notları* eserinin de etkisiyle tutuklandı ve bir ay hapiste kaldıktan sonra Spasskoe'ye sürüldü. 1856'da ilk romanı *Rudin*, *Sovremennik*'te yayımlandı. Bu dönemde yurtdışına seyahat etmeye başlayan Turgenyev, Paris, Berlin, Londra gibi şehirleri dolaştı. 1859'da *Asilzade Yuvası* yayımlandıktan sonra ertesi yıl *Arefesinde* ve *İlk Aşk*'i kaleme aldı. *Babalar ve Oğullar*'ın başkarakteri olan Bazarov'u bu dönemde düşünmeye başlasa da, roman 1862'de yayımlandı. Bu dönem Rusya'dan uzaklaşıp sırasıyla Baden-Baden, Londra ve Bougival'de yaşadı. 1867'de *Duman*'ı, 1870'te *Bozkırda Bir Kral Lear*'i, 1872'de *Bahar Sel*'ini, 1877'de ise *Ham Toprak*'ı yazdı. Fransa'da yaşadığı dönemde Gustave Flaubert, George Sand, Émile Zola, Alphonse Daudet, Edmond de Goncourt ve Henry James'le arkadaşlık etti. 1879'da Rusya'yı ziyaret etti ve coşkuyla karşılandı. Aynı yıl Oxford Üniversitesi'nden fahri doktora aldı. Ertesi sene Moskova'daki Puşkin anıtının açılışında bir konuşma yapan Turgenyev, 3 Eylül 1883 günü Bougival'de öldü.

İÇİNDEKİLER

ÖYKÜLERE DAİR GÖRSELLER	7
KRONOLOJİ	11
ÖNSÖZ	
TURGENYEV'İN ESTETİĞİ VE BATI GERÇEKLİĞİ / VICTOR TERRAS	23

Bozkırda Bir Kral Lear

<i>Bozkırda Bir Kral Lear</i>	43
<i>Tropman'ın İdamı</i>	121
<i>Tuhaf Bir Öykü</i>	143
<i>Tak... Tak... Tak!</i>	167
<i>Punin ile Baburin</i>	199
<i>Saat</i>	257
<i>Peder Aleksey'in Öyküsü</i>	305

Bir Rüya	319
Köpek	339
Bıldırcın	355
Eski Portreler	361
Muhteşem Bir Aşkın Destanı	383
Bir Çılgın Adam	405
Denizde Yangın	429
Ölümden Sonra	437
SONSÖZ	
LENİN, TURGENYEV VE RUS TOPRAK SAHİBİ SINIF /	
STANLEY W. PAGE	495

Handwritten signature

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ИЗДАТЕЛЬСТВО
САНКТ-ПЕТЕРБУРГА
1881

Кто читает

просит выдать книгу.
(M D X L II.)

с. 11. 11. 11.

аннотация [(Книжка сестры и сына Третьякова)]

название

"Wage die zu ihm und ja. Säunen!"
(Schiller)

— — —

ИЗДАТЕЛЬСТВО
САНКТ-ПЕТЕРБУРГА

"Muhteşem Bir Aşk"ın elyazması kapağı.

- 19. yüzyılın ikinci yarısında Moskova: Kremlin Duvarı (sol üstte).
- Viktor Mikhaylovich Vasnetsov'un "Bildircın" öyküsü için yaptığı çizim (sol altta).
- Vasiliy Surikov'un "Bildircın" öyküsü için yaptığı çizim (üstte).

Bozkırda Bir Kral Lear

(Степной король Лир)

Bir kış akşamı, üniversiteden eski bir arkadaşımızın evinde toplanmıştık. Altı kişiydik. Söz Shakespeare'den, onun kahramanlarından, bu kahramanların insan ruhunu "özünden" nasıl derin ve doğru yakalamış olduğundan açıldı. Bizi daha çok ilgilendiren, bu kahramanların ne kadar canlı, doğal ve her zamanın insanı olmalarıydı; her birimiz karşılaştığımız insanları Hamletler, Othellolar, Falstafflar, III Richardlar, hatta Macbeth'ler (bu sonuncuları kimi zaman) olarak görüyorduk.

Yaşı artık hayli ilerlemiş ev sahibimiz haykırdı:

"Baylar, ben bir Kral Lear tanıdım."

Sorduk ona:

"Nasıl oldu bu?"

"Çok doğal. İster misiniz, anlatayım onu size?"

"Lütfen."

Dostumuz hemen anlatmaya başladı:

I

Çocukluğum, on beş yaşına kadar ilk gençlik yıllarım *... ilinin bir köyünde, varlıklı bir toprak sahibesi olan annemin çiftliğinde geçti. O uzak zamanlardan belleğimde kalan en unutamadığım iz-

lenim belki de Martin Petroviç Harlov adında yakın bir komşumuzun bende bıraktığı izlenimdir. Evet, o izlenimin silinmesi çok zordu da: Daha sonra hayatımda Harlov gibi biriyle hiç karşılaşmadım. Uzun boylu, iriyarı birini getirin gözünüzün önüne! İrkiyım bir beden üzerinde hiç boyun yokmuş gibi, hafifçe yana yatmış kocaman bir baş; başın üzerinde, karmakarışık kaşlarla neredeyse birleşmiş, ot yığını gibi sarı-kır, gür, dimdik saçlar. Esmer, ablak, kavlak bir yüzün ortasında sağlıklı, kalın bir burun, mağrur, kıpırdayan mavi, küçük gözler, gene küçük ama kıvrık, yüzün öteki bölümlerinin renginde, çatlak bir ağız. Bu ağızdan çıkan, kıskık da olsa, olağanüstü sağlam ve gür bir ses... Sesi, bozuk yolda giden bir yük arabasındaki demir çubukların şangırtısını hatırlatıyordu... ve Harlov'un konuşması, rüzgârlı bir havada uzak karşı yamaçtaki birine bağınıyor gibiydi. Harlov'un yüzünde nasıl bir ifadenin olduğunu anlamak da zordu, öylesine genişti yüzü... Kimi zaman, bir bakışı karşısında gözünüzü kaçırdınız! Ama kötü değildi onun bu bakışı, biraz görkemli bileydi, çok mükemmel, olağanüstüydü. Hele kolları, tıpkı yastık gibi kalın! Ya parmakları, ayakları! Hatırlıyorum, Martin Petroviç'in iki arşın genişliğinde sırtına, değirmen taşını andıran omuzlarına biraz saygılı dehşet duymadan bakamıyordum. Özellikle kulaklarına şaşıyordum! Girinti çıkıntılılarıyla somun ekmek büyüklüğündeydiler... İki yandan da yanakları destekliyordu onları. Martin Petroviç yaz kış, Çerkes kemerli, yeşil, aba kumaştan kaftanı ile, pek alımlı çizmeleleriyle dolaşır; hiç kravatlı görmemiştim onu, hem neresine bağlayacaktı kravattı? Bir öküz gibi derinden, uzun, ağırdan soluk alırdı ama yürüyüşü sessizdi. Odaya girdiğinde sanki sürekli bir şeye çarpıp kırmaktan, bir şeyleri devirmekten korkuyormuş gibi gelirdi size; bu yüzden, bir yerden bir yere geçerken genellikle, daha çok, sanki gizlice, yan yan yürürdü, dikkatli adımlar atardı. Gerçek bir Herkül gibi güçlüydü, bunun sonucu olarak da çevrede herkesten büyük saygı görürdü: Halkımız bahadırın önünde hâlâ saygıyla eğilmektedir. Onunla ilgili efsaneler bile anlatıyorlardı: Bir gün ormanda bir ayıyla karşılaştığını, ayıyı neredeyse yendiğini; arı kovanlarının olduğu yerde yakaladığı yabancı bir köylüyü arabasıyla birlikte çitin ötesine savurduğunu, böyle daha

birçok öykü anlatıyorlardı... Harlov gücüyle hiçbir zaman övünmezdi. Şöyle diyordu: “Kollarım güçlüyse, Tanrı'nın bir nimetidir bu!” Gururluydu ama kuvvetiyle değil, bilgisiyle, ailesiyle, akıyla, mantığıyla gurur duyardı.

“Bizim ailemiz Visveç'ten...” İsveç sözcüğünü Visveç diye telaffuz ediyordu, “... gelmedir; Visveçli Harlus'un soyundanız biz; Karanlık İvan Vasilyeviç'in prensliği zamanında (ne kadar eskiden!) Rusya'ya gelmiş; Harlus orada bir kont olacağına, bir Rus soylusu olmak istemiş ve adını altın deftere yazdırmış. İşte biz Harlovlar onun torunlarıyız! Ve bunun için hepimiz Harlov'uz, sarışınız, gözlerimiz parlaktır, yüzümüz temiz! Kardan adam gibiyiz!”

Bir gün itiraz etmeyi denemiştim ona:

“Ne var ki, Martın Petroviç, Karanlık İvan Vasilyeviç diye biri olmadı ama Müthiş İvan Vasilyeviç vardı. Karanlık olan büyük Prens Vasiliy Vasilyeviç'ti.”

Harlov pek sakin karşılık verdi bana:

“Atıyorsun! Bunu ben söylüyorsam, öyle demektir!”

Bir gün annem, gerçekten olağanüstü samimiyeti için yüzüne karşı övecek olmuştu onu.

Harlov neredeyse can sıkıntısıyla mırıldanmıştı:

“Eh, Natalya Nikolayevna! Tam da övecek şeyi buldunuz! Bizim gibi soylular başka türlü olamaz zaten; kiraladığı toprağı işleyen köylülerin de, büyük toprak sahiplerinin de bizim için kötü düşünmeye cesaret edememesi bundandır! Bir Harlov olarak ailemi böyle yönetirim ben...” Böyle derken parmağıyla başının üzerindeki tavani göstermişti. “Benim için bir gururdur bu! Başka nasıl olabilir?”

Başka bir gün, annemin konuğu önemli bir devlet görevlisi Martın Petroviç'e takılmak istemişti. Bunun üzerine Martın Petroviç hemen, Rusya'ya göç eden Visveçli Harlus'tan söz etmeye başlamıştı...

Önemli devlet görevlisi sözünü kesti:

“Çar Goroh zamanında mı?”

“Hayır, Çar Goroh zamanında değil, Büyük Prens Karanlık İvan Vasilyeviç zamanında.”

Önemli devlet görevlisi devam etti:

“Yanılmıyorsam, sizin atalarınız çok eskilerden, mamutların yaşadığı tarihhöncesi zamanlardan kalma...”

Bu bilimsel sözcükler Martın Petroviç'e bütünüyle yabancıydı ama önemli devlet görevlisinin ona takıldığının farkındaydı.

Hemen cevap verdi:

“Belki de soyumuzun çok eskilerden geldiği doğrudur; anlatıklarına göre, atalarım Moskova'ya geldiklerinde, orada zekâ yönünde ekselanslarından hiç de geri kalmayacak bir aptal varmış ve böyle aptallar ancak bin yılda bir doğarmış.”

Önemli devlet görevlisinin yüzü bembeyaz oldu, Harlov ise başını geriye attı, alt çenesini öne çıkardı, burnundan şöyle bir soludu, o kadar... İki gün sonra tekrar geldi. Annem sitem etmeye başladı ona. Harlov annemin sözünü kesti: “Dersini verdim ona, hanımefendi, hemen saldırmayacaksın, haddini bileceksin; önce karşındakinin kim olduğunu öğreneceksin... Yaşı küçük, daha çocuk, bir ders vermek gerekiyordu ona.” Önemli devlet görevlisi aşağı yukarı Harlov'la aynı yaşıydı ama bu irikıyım adamda herkesi çocuk görme alışkanlığı vardı. Kendine çok güveniyor, kesinlikle, hiç kimseden korkmuyordu. Birden “Kim ne yapabilir bana? Dünyada öyle biri var mıdır?” diyor, yüksek sesle kahkahalar atıyordu.

II

Annem eş dost konusunda çok titizdi ama özellikle Harlov'u evimize severek kabul eder, onun sözüne değer verirdi: Yirmi yıl önce, arabasını bir uçurumun tam kenarında durdurarak (atlar doğrudan uçuruma gidiyorlardı) annemin hayatını kurtarmıştı. Koşumlar, dizginler kopmuş ama Martın Petroviç tuttuğu tekerleği, tırnaklarının altından kan fışkırmasına karşın, gene de bırakmamıştı. Annem evlendirmişti onu: Evimizde yetiştirdiği on yedi yaşında, kimsesiz bir kızı vermişti ona; Martın Petroviç o zaman kırk yaşındaymış. Kız pek zayıf yapılmış, dediklerine göre, Martın Petroviç onu evine kucağında götürmüş. Karısı onunla uzun yaşamamış ama gene de iki kız doğurmuş ona. Annem, karısının ölümünden sonra da Martın Petroviç'i himaye etmeyi sürdürmüş;

büyük kızını kent yatılı okuluna yerleştirmiş, daha sonra iyi birini bulup evlendirmiş onu, ikinci kızını da okutmuş.

Harlov dürüst bir çiftlik sahibiydi, üç yüz desyatina¹ arazisi vardı, geçinip gidiyordu, köylülerinin ona karşı ne kadar saygılı olduklarını ise anlatmaya gerek yok! Şişman olduğu için, hemen hiç yürümezdi Harlov: Toprak taşıyamazmış onu. Her yere alçak, yaylı arabasıyla giderdi, sıska atını da kendi sürerdi. On üç yaşındaki kısırağının omzunda, Borodin muharebesinde, üzerinde süvari alayı başçavuşu varken aldığı bir yaranın izi vardı. At bu yüzden, dört ayağına da basarken sürekli aksardı; yavaş yürüyemezdi, yalnızca tırsla, sıçıyormuş gibi giderdi; başka hiçbir atta görmediğim gibi, tarlalar arasındaki pelinotlarını yedi. Hatırlıyorum, bu yarı canlı, sıska beygirin Martin Petroviç'in olduğu yaylının o korkunç ağırlığı nasıl çektiğini merak ederdim. Komşumuzun kaç pud² geldiğini söyleyemeyeceğim. Yaylıda Martin Petroviç'in hemen arkasında hizmetçisi esmer yüzlü Kazak çocuk olurdu. Çocuk efendisinin sırtına bütün bedeniyle ve yüzüyle yaslanmış, çıplak ayakları yaylının arka dingilde ayakta dururken önündeki dev cüsseye tesadüfen konmuş bir yaprak veya solucan gibi görünürdü. Aynı çocuk haftada bir kez tıraş ederdi Martin Petroviç'i. Anlattıklarına göre, bu operasyon için çocuk masaya çıkarmış; şakacı bazı kimseler, efendisini tıraş ederken çocuğun Martin Petroviç'in çenesinin altında uğraşmak zorunda kaldığını söylüyorlardı. Harlov uzun süre evde kalmaktan hoşlanmıyordu, bu nedenle onu her zamanki yaylısında çok sık saçı başı karmakarışık, bir elinde dizginler (öteki elini, dirseğinden tuhaf bir biçimde çevirerek dizine dayıyordu), başının en tepesinde eski, küçük kasketi görmek mümkündü. Aynı gözleriyle pek coşkulu, çevresine bakınır, karşılaştığı her köylüye, çiftlik sahibine, tüccara gür sesiyle selam verir; pek hoşlanmadığı kimselerle karşılaştığında onlara uzaktan el sallardı. Bir keresinde benimle karşılaştığında (tüfeğim omzumda, dolaşmaya çıkmıştım) yolun kenarında yatan tavşana öyle bir tekme attı ki, kulaklarındaki çınlama, uğultu akşama kadar devam etti.

1 Desyatına: 1,09 hektar karşılığı eski bir Rus ölçü birimi – ç.n.

2 Pud: 16,3 kg karşılığı eski bir Rus ağırlık ölçü birimi – ç.n.

III

Daha önce de söylediğim gibi, annem, Martin Petroviç'in bize gelmesini hoş karşılıyordu; annem onun, kendisine ne derin bir saygısı olduğunu biliyordu. Martin Petroviç annemden söz ederken her zaman şöyle diyordu: "Hanımefendimiz! Hanımımız! Yuvarmızın kuşu!" Martin Petroviç annemi velinimeti olarak yüceltıyor; annem de onu, kendisini savunması gerektiğinde kalabalık bir erkek sürüsünün üzerine hiç düşünmeden yürüyecek kadar sadık bir dev olarak görüyordu ve böyle bir şeyin ihtimali söz konusu olmasa bile, anneme göre, kocası olmadığı için (çok genç yaşta dul kalmıştı) Martin Petroviç gibi bir koruyucuyu önemsememesi olmazdı. Üstelik, dürüst bir insandı Martin Petroviç, kimseye yılmaz, dalkavukluk etmezdi, kimseden para almaz, şarap içmezdi... Hiç öğrenim görmemiş olmasına karşın aptal da değildi, kafası çalışıyordu. Annem güveniyordu Martin Petroviç'e. Vasiyetini hazırlamaya karar verdiğinde de tanık olmasını ondan rica etmiş; Martin Petroviç de o gün evimize, özellikle, demir çerçeveli kocaman gözlüğünü (o gözlüğü olmadan ne okuyabilir, ne de yazabilirdi) takıp gelmişti. Gözlüğü burnunun üzerinde, oflayıp puflayarak, toplumsal durumunu, adımı, baba adını, soyadını neredeyse on beş dakikada güçlükle yazmıştı. Harfleri kocaman, köşeli, üstlerine eski Yunancada olduğu gibi işaretler, altlarına kuyruklar koyarak yazıyordu. İşini bitirdikten sonra yorulduğunu, yazmanın püre yakalamak gibi sıkıntılı bir iş olduğunu söylemişti. Evet, annem saygı duyuyordu Martin Petroviç'e... Ancak, evde yemek odasından ileri geçmesine izin vermiyorlardı. Çok güçlü bir kokusu vardı: Toprak kokuyordu, orman, bataklık kokuyordu. Yaşlı dadım şöyle diyordu: "Tıpkı orman devi gibi..." Yemekte Martin Petroviç'e köşede ayrı bir masada yemek koyuyorlardı ama buna hiç güvenmiyordu; başkalarının masada onun yanında oturamayacaklarını biliyordu, hem yemeğini böyle daha rahat da yiyordu ama öyle bir yiyordu ki, sanırım, Poseidon'un oğlu dev tepegöz zamanından bu yana böyle yemek yiyen olmamıştır. Yemekte, önlem olarak, önce altı funtluk³ bir kâse çorba getiriyorlardı masasına. Annem ona

3 Funt: 409,5 gr. karşılığı eski bir Rus ağırlık ölçü birimi – ç.n.

şöyle diyordu: “Yoksa yemek bırakmayacaksın bize!” Gülümseyerek karşılık veriyordu Martin Petroviç: “Haklısınız hanımım, bırakmayacağım!”

Annem onun çiftlik işleriyle ilgili anlattıklarını dinlemeyi seviyordu; gelgelelim, gür sesine uzun süre dayanamıyordu.

“Ne biçim bir ses bu anacığım!” diye haykırıyordu. “Hiç değilse git tedavi ol! Kulaklarımı sağır ettin! Borazan sesi gibi çıkıyor sesin!”

Martin Petroviç çoğu zaman anneme şöyle karşılık veriyordu:

“Natalya Nikolayevna! Velinimetim benim! Gırtlığımdan böyle çıkıyor işte, hâkim olamıyorum sesime. Siz söyleyin, hangi ilaç derman olur bu borazan sesime? Neyse, biraz susayım bari.”

Gerçekte, sanırım, Martin Petroviç’in sesine hiçbir ilâcın bir etkisi olmazdı. Hiçbir zaman hastalanmamıştı da.

Bir şeyler anlatmayı pek beceremiyordu, sevmiyordu da. Kendine kızarak şöyle diyordu: “Uzun süre konuştuğumda soluğum kesiliyor...” Ancak, ona 1812 savaşımdan söz ettiklerinde (Martin Petroviç milis kuvvetlerinde savaşmıştı ve savaşta kazandığı Vladimir kurdelesine bağlı bronz nişanını bayram günleri takardı), Fransızları sorduklarında, arada sık sık, Rusya’ya gerçek Fransızların gelmediğini, saldıranların bir çapulcular, karnı açlar güruhu olduğunu, çoğunu da kendisinin ormanlarda şişlediğini söyleyerek, birtakım öyküler anlatırdı.

IV

Ne var ki, çelik gibi sağlam, kendine güveni sınırsız bu dev adamın uygulandığı, dalgınlaştığı anlar da oluyordu. Ortada bir neden yokken birden hüzünleniyordu; tek başına odasına kapanıyor, uğulduyor, evet, büyük bir arı kovanı gibi uğulduyordu; kimi zaman, hizmetçisi küçük Maksim’i yanına çağırıyor, ona ya evindeki tek kitap olan, Novikovski’nin yarısı eksik *Tövbekâr Emekçi* cildini yüksek sesle kendisine okumasını söylüyordu ya da şarkı söylemesini. Kaderin bir oyunu sonucu düzgün biçimde okumayı öğrenmiş olan küçük Maksim, sözcükleri parça parça, vurgularının yerini değiştirerek, cümleleri bağıra bağıra şöyle okumaya başlıyor-

du: “Ama, ateşli a-dam, otların arasında bulduğu boş yerden bambaşka bir şey çıkardı. Her aşağılık insan beni mutlu edemez, de-di!” vb...⁴ Çocuk ya da ince, hüzünlü sözlerinden yalnızca “İ... i... e... i... e... i... Aaa... aska! O... u... u... bi... i... i... i... la!” seslerinin anlaşıldığı bir şarkı söylemeye başlardı. Şarkıyı dinlerken başını sallardı Martin Petroviç, ölümü, her şeyin geçici olduğunu, solup gideceğini, yok olacağını düşünürdü. Yok olacak, bir daha geri gelmeyecekti! Bir gün, her yanında rüzgârın gerdiği yüzlerin olduğu yanan bir mum resmi geçmişti eline. Tablonun altında şöyle yazılıydı:

“İnsan hayatı böyledir işte!” Bu resmi çok seviyordu; odasına asmıştı onu ama hüzünlü olmadığı, olağan zamanlarında, onu hüzünlendirmemesi için resmi ters, yüzünü duvara çeviriyordu. Bu iriyarı adam ölümden korkuyordu! Ancak, hüzünlü olduğu zamanlar da dinden, dualardan çok seyrek yardım bekliyordu; böyle anlarında daha çok kendi aklına güveniyordu. Pek dindar değildi; kiliseye seyrek uğruyordu; evet, oraya gitmemesinin nedenini, kendince, oradakilerin, bedeninin iriliğinden korkup kaçmalarını istemediği olarak açıklıyordu. Kendini hüzne kaptırdığı nöbetlerin sonunda Martin Petroviç çoğunlukla ılık çalmaya başlıyordu... gür sesiyle yaylısını hazırlamalarını söylüyor, boşta olan kolunu kasketinin üzerinde “artık bize her şey vız gelir tırst gider!” diyor gibi, pek mağrur sallayarak komşularını ziyarete gidiyordu. Tam bir Rus’tu Martin Petroviç...

V

Martin Petroviç gibi güçlü kuvvetli insanlar çoğunlukla ağırkanlı olurlar ama o tersine, çok kolay parlıyordu. En çok sinirlendiği de, ölen karısının kardeşi, bizim evde bir sığıntı, palyaço gibi yaşayan, çocukluğundan beri herkesin Suvenir diye bildiği, uşakların bile saygıyla Suvenir Timofeyeviç diye hitap ettiği Bıçkov adında biriydi. Bıçkov gerçek adını kendi de bilmiyor gibiydi. Herkesin küçümsediği, önemsemediği biriydi Bıçkov. Tek sözcükle, bir sığıntıydı. Ağzının bir yanında hiç dişi yoktu, bu yüzden, buruş buruş

4 *Tövbekâr Emekçi* o zamanlar, 1785 yılında Moskova’da haftalık bir dergide yayınlanmıştı. 3. Bölüm, 12. sayfa, yukarıdan 11. satır – yazarın notu.

yüzü çarpık gibi duruyordu. Sürekli bir telaş içindeydi, koşturuyordu: Hizmetçi kızların odasına ya da büroya dalar, köyde papazların yanına, muhtarın evine giderdi; her yerden kovarlardı onu ama o buna karşılık sadece şaşa gözlerini kırıştırır, gevrek gevrek sırtırdı. Hep, parası olsa, Suvenir'in, iğrenç, ahlâksız, kötü niyetli, hatta acımasız biri olacağını düşünürdüm. Yoksulluk ister istemez "hizaya getirmişti" onu. Yalnızca pazar günleri içki içmesine izin veriliyordu. Annemin emri üzerine iyi giydireyorlardı onu, çünkü akşamları anneme kâğıt oyunları düzenliyordu. Şöyle diyordu anneme: "İzin verin, hemen şimdi, şimdi..." Annem can sıkıntısıyla soruyordu ona: "Hemen şimdi de ne demek oluyor?" Martın Petroviç'in yanında ellerini arkasına atıyor, korkuyor, kekeliyordu: "Nasıl emrederseniz efendim!" Kapıları dinlemekten, dedikodu etmekten, en önemlisi de birileriyle "dalga geçmekten", birilerini kızdırmaktan başka yaptığı bir şey yoktu. Sanki insanlarla "dalga geçmeye" hakkı vardı, onlardan bir şeyin intikamını alıyor gibiydi. Martın Petroviç'e "kardeş" diye hitap ediyor ve onu kendinden acı turp gibi nefret etmek zorunda bırakıyordu. Martın Petroviç'in karşısına dikiliyor, kıs kıs gülererek ısrarla soruyordu ona: "Kız kardeşim Margarita Timofeyevna'yı neden öldürdünüz, söyleyin bana?" Martın Petroviç bir gün, kimsenin hiçbir zaman tek bir sinek görmediği, sıcak ve güneşi hiç sevmeyen komşumuzun bu yüzden çoğu zaman oturmayı tercih ettiği soğuk bilardo odasındaydı. Duvarla bilardo masasının arasında oturuyordu. Yanından geçerken Suvenir yüzünü ekşiterek "koca göbek" diye sataştı ona... Martın Petroviç itmek istedi onu, iki kolunu birden öne uzattı. Şansına, o anda Suvenir yan dönmeyi başarmıştı, "kardeşi"nin avuçları bilardo masasının köşesine gelmişti, kocaman bilardo masasının bütün cıvataları gıcırdamıştı... Bu güçlü iki avuçla bilardo masası arasında kalmış olsaydı kim bilir nasıl pestil gibi olurdu Suvenir!

VI

Martın Petroviç'in nasıl bir ortamda yaşadığını, evinde nasıl bir düzenin olduğunu görmeyi uzun zamandır çok istiyordum. Bir gün, onu atla Yeskovo'ya (çiftliğinin adı Yeskovo idi) kadar yolcu

etmeme izin vermesini rica ettim. Martın Petroviç şöyle mırıldandı: “Vay canına! Demek benim ülkemi görmek istiyorsun ha! Buyur öyleyse! Bahçemi de, evimi de, harman yerimi de... her şeyimi göstereceğim sana. Bir eksliğim yoktur, her şeyim yerli yerindedir!” Yola çıktık. Bizim evden Yeskovo olsa olsa üç verstaydı. Martın Petroviç pek zor dönen başımı birden güçlükle çevirerek, kollarını iki yana açtı, gür sesiyle şöyle dedi: “İşte benim ülkem! Buralar benimdir!” Martın Petroviç’in çiftliği meyilli bir tepenin yamacındaydı, yamacın dibinde küçük bir gölet ve kötü durumda birkaç köylü kulübesi vardı. Göletin kenarında, solda ekose entarili, yaşlı bir kadın çamaşır tokmağıyla çamaşır dövüyordu.

“Aksinya!” diye seslendi Martın Petroviç. Sesi öylesine yüksek ve gür çıkmıştı ki, yandaki yulaf tarlasından kargalar hep birlikte, sürüyle havalanmışlardı... “Kocanın şalvarlarını mı yıkıyorsun?”

Kadın birden döndü, yerlere kadar eğilerek selam verdi. Zayıf sesi duyuldu:

“Şalvarları yıkıyorum efendim.”

“Tamam, tamam!” Martın Petroviç, atını yarı çürümüş çit boyunca hafif tırısra sürerken devam etti: “Bak, burası benim kendir tarlam; şurası ise köylülerin yeri; aradaki farkı görüyor musun? Şurası da benim bahçem; elma ağaçları diktim, bu gevrek söğütleri de ben diktim. Tek ağaç yoktu burada. Gör işte.”

Çitle çevrili avluya girdik. Avlu kapısının hemen karşısında çatısı saman, sundurması direkler üzerinde, eski mi eski küçük bir ek yapı vardı; hemen yanında biraz daha yeni, balkonu tavuk bacağı gibi direkler üzerinde başka bir yapı daha vardı. “Gör işte,” dedi Harlov, atalarım nasıl bir köşkte yaşıyorlardı... ve ben şimdi nasıl bir saray yaptırдыm kendime.” Saray karton bir kulübeden farksızdı. Birbirinden daha uzun tüylü, biçimsiz beş-altı köpek havlayarak karşıladı bizi. Martın Petroviç, “Çoban köpeğidirler bunlar!” dedi. Safkan Kırım çoban köpekleri! Hoş, azgın şeyler! Hepsini bağlayacağım bunların.” Yeni yapının sundurmasında pamuklu kumaştan uzun cüppeli genç biri, Martın Petroviç’in büyük kızının kocası göründü. Hemen yaylının yanına koştu, saygılı bir tavırla kolundan tutarak kayınpederinin inmesine yardım etti; bu arada öteki elini de, Martın Petroviç’in, öne eğilerek tahta sıradan

kurtarmaya çalıştığı kocaman bacağına tutacak gibi uzatmıştı. Sonra benim attan inmeme yardım etti.

“Anna!” diye seslendi Harlov. “Natalya Nikolayevna’nın oğlu ziyaretimize geldi. Güzel ağırlamalıyız kendisini. Peki Yevlampiya-cığım nerede?” Büyük kızın adı Anna, küçüğünün Yevlampiya idi.

Anna kapının yanındaki küçük pencereden başını uzatıp seslendi:

“Yevlampiya evde değil, peygamberçiçeği toplamaya gitti.”

“Süzme yoğurt var mı?” diye sordu Harlov.

“Var.”

“Kaymak da var mı?”

“Var.”

“Hepsinden getir bakalım masaya... Ben konuğumuza önce çalışma odamı göstereceğim.”

Bana döndü, parmağıyla işaret ederek ekledi:

“Böyle buyurunuz lütfen.” Artık “sen” diye hitap etmiyordu bana, öyle ya: Burada konuştuydum, ev sahibi olarak bana kibar davranmalıydı. Koridora götürdü beni. Geniş bir kapının eşliğinden yan dönerek adımını atarken mırıldandı: “Benim yerim burası işte. Çalışma odam... içeri buyurunuz!”

Sıvasız, neredeyse bomboş, geniş bir odaydı burası; duvarlara dağınık çakılı çivilerde iki kamçı, rengi solmuş üç köşeli bir şapka, tek namlulu bir tüfek, bir kılıç, üzerinde süslemeleriyle tuhaf bir hamut, rüzgâr altında yanan bir mumun olduğu bir resim; bir köşede alaca halı örtülü tahta bir divan vardı. Tavanda yüzlerce sinek vızıldıyordu ama oda soğuktu; ancak, Martin Petroviç’e her zaman eşlik eden o orman kokusu burada çok daha güçlüydü.

Harlov sordu bana:

“Nasıl, güzel mi çalışma odam?”

“Çok güzel.”

“Bak...” Tekrar “sen” demeye başladı bana. “... bir Hollanda hamutum var! Harika bir parça! Bir Yahudi’den aldım onu. Şu güzelliğe baksana!”

“Evet, çok güzel bir hamut.”

“Büyük bir ustanın eseridir! Koklayıver... Nasıl deri kokuyor, görüyorsun!”